

Arvostus vai kiitollisuus – kontribuutioiden arvottamisesta Ikäheimolla ja Honnethilla

DANIKA HARJU

Kirjassaan *Recognition and The Human Life-Form* Heikki Ikäheimo esittää, että inhimilliselle elämänmuodolle ja aidosti persoonana pitävälle kohtelulle olennainen tunnustus on parasta ymmärtää yksilöiden suoraan toisiinsa kohdistamina asenteina. Tarkastelen tässä tekstissä Ikäheimon näkemystä kiitollisuuden asenteesta tunnustuksen muotona, joka kohdistuu yksilöihin yhteiselämälle hyödyllisten kontribuutioiden tekijöinä. Esitän, että kiitollisuuden asenteen ulkopuolelle jää sellaisia tapoja suhtautua toisiin joidenkin päämäärien eteen hyödyllisten suoritusten tekijöinä, jotka olisi kuitenkin syytä sisällyttää kontribuutiivisen tunnustuksen käsitteen alle. Ikäheimo haluaa erottaa kysymyksen inhimilliselle elämänmuodolle välttämättömästä tunnustuksesta yksilöllisten identiteettien tunnustamisen kysymyksistä ja lähestyy siis tunnustuksen problematiikkaa siltä kannalta, mikä yhdistää meitä ihmisiä meidät toisistamme erottavien seikkojen sijaan (1–2). Saattaa kuitenkin olla, että kontribuutiivisen tunnustuksen kohdalla myös rajatumpien hyvien tavoittelun näkökulma olisi hyödyllinen – ei niinkään identiteettien kuin arvoyhteisöjen näkökulmasta.

Ikäheimo lainaa Honnethilta tunnustuksen jaottelun kolmeen muotoon tai ulottuvuuteen, joita hän nimittää aksiologiseksi, deontologiseksi ja kontributiiviseksi ulottuvuudeksi. Aksiologinen tunnustaminen merkitsee toisen yksilöllisestä hyvinvoinnista välittämistä, deontologinen taas toisen pitämistä osallisena yhteiselämän normien määrittelyssä, ja kontributiivinen tunnustaminen liittyy yksilön toimintaan yhteisten tavoitteiden hyväksi. Siinä missä Honnethilla kukin tunnustuksen muoto kehittää ja pitää yllä yksilön tietynlaista myönteistä tapaa suhtautua itseensä, Ikäheimolla kolme tunnustuksen muotoa vastaavat kolme persoonuuden ulottuvuutta, jotka kaikki on otettava huomioon, ennen kuin jonkun kohtelua voidaan pitää persoonana kohtelemisena. (14.)

Tunnustuksen ulottuvuuksien kolmijako jäsentää kaikkien Ikäheimon käsittelemien ajattelijoiden tarkastelua, ja näiden tunnustuskäsitykset sijoitetaan aina johonkin tai joihinkin ulottuvuuksista. Kuva kustakin tunnustuksen ulottuvuudesta tarkentuu joko tarkastelussa käyttökelpoiseksi osoittautuneiden ajatusten tai usein esiteltyjen ajatusten kritiikin avulla. Kolmannen eli kontributiivisen ulottuvuuden tarkastelun Ikäheimo pohjaa vahvasti Honnethin tunnustusmalliin, jossa vastaava tunnustuksen muotoa nimitetään *arvostukseksi* (*esteem*). Vaikka Honneth on jonkin inhimilliselle elämänmuodolle olennaisen jäljillä ajatellessaan, että yksilöt kaipaavat tunnustusta yksilöllisille taidoilleen ja tekemisilleen, Ikäheimon mielestä hänen kuvauksensa tästä tunnustuksen muodosta on ongelmallinen. Ikäheimo muotoileekin oman käsityksensä siitä, miten tunnustuksen kontributiivinen ulottuvuus tulisi ymmärtää, suurelta osin ratkaisuna tähän löytämäänsä ongelmaan.

Ikäheimon luonnehdinnan mukaan ”arvostava” tunnustus kohdistuu Honnethin mallissa kohteisiinsa tiettyjen ominaisuuksien ja kyvykkyyksien ”kantajina”. Arvostuksen kannalta relevantteja ominaisuuksia ja kykyjä ovat ne, joiden muut voivat ajatella edistävän elämäänsä tai asioita, joita he arvostavat. (161.) Honnethin käsittelyssä ei kuitenkaan Ikäheimon mukaan tule täsmällisesti ilmi, millaisesta suhtautumisesta tunnustuk-

sen kohteeseen tällaisessa arvostuksessa tarkkaan ottaen on kysymys. Erityisen ongelmallista on, että Honnethin kuvaus arvostuksesta tunnustuksen muotona vaikuttaisi sopivan yhteen arvostuksen kohteena olevaan yksilöön täysin instrumentaalisesti suhtautuvat asenteen kanssa: toisen pitäminen hyödyllisenä välineenä jonkin arvokkaana pidetyn tavoitteen saavuttamiseksi laskettaisiin täten arvostavaksi tunnustukseksi. Tällainen kuvaus arvostavasta tunnustuksesta on kuitenkin ristiriidassa Honnethin koko hankkeensa tavoitteiden kanssa. Honnethin lähtökohtana on, että tunnustuksen odotukset ovat moraalisia odotuksia (tämän kertoo tunnustusteorian esityksen alaotsikkokin, "Moral grammar of social conflicts"). Ikäheimon mielestä olisi kummallinen ajatus, että ihmisillä olisi moraalisia odotuksia tulla kohdelluiksi välineinä. (163.)

Arvostuksessa tunnustuksen muotona on siis Ikäheimon mukaan oltava kysymys jostakin muusta kuin pelkästä tiedollisesta arvostelmasta toisesta joidenkin päämäärien näkökulmasta hyödyllisten kontribuutioiden tekijänä (vrt. Ikäheimo & Laitinen 2010, 102). Ratkaisuksi Ikäheimo tarjoaa *kiitollisuuden asennetta*, joka hänen mukaansa täyttää sen, mitä Honneth arvostukselta tunnustuksen muotona haluaa. Kiitollisuus on nimittäin asia, jota yksilöillä on oikeus odottaa toisilta sikäli kuin he toimivat epäitsekäästi yhteisen hyvän eteen, ja siihen kohdistuvat odotukset ovat siten luonteeltaan nimenomaan moraalisia. Ikäheimon mukaan kiitollisuus ja välineellistävä asenne ovat toisensa poissulkevia siten, että juuri kiitollisuuden poissaolo tekee jonkun kontribuutioiden arvottamisesta pelkästään välineellistä. Mikäli A pitää arvossa B:tä, koska tämä toiminnallaan edistää jotakin A:lle arvokasta päämäärää, mutta ei tunne kiitollisuutta, kyseessä on pelkästään välineellinen arvossa pitäminen eikä siis toista persoonana kohteleva kontribuutiivinen tunnustaminen, toteaa Ikäheimo. (163–4.)

Miksi kiitollisuus ei korvaa arvostusta

Kiitollisuuden asenne ei nähdäkseni kuitenkaan tavoita kaikkia honnethlaiselle arvostukselle olennaisia piirteitä. Honnethilla

(1995, 122) arvostuksessa tunnustuksen muotona on oleellista, että yksilöiden kykyjä ja saavutuksia arvotetaan positiivisesti sellaisten standardien mukaan, jotka he myös itse allekirjoittavat. Tällaisen arvostavan tunnustuksen piiriin on syytä lukea myös jonkun toteaminen *kyvykkääksi* jossakin suorituksensa perusteella, joka on kuitenkin selvästi eri asia kuin *kiitollisuus* tuosta suorituksesta.

Voidaan helposti kuvitella tilanteita, joissa yksilöillä on oikeutettuja odotuksia jonkin saavutuksensa arvostuksesta, mutta joissa kiitollisuus on selvästi väärä tai ainakin puutteellinen vastaus näihin odotuksiin. Jos kehitän uuden ruokalajin ja tarjoilen sitä perheenjäsenilleni (jotka eivät esimerkin vuoksi ole erityisen kiinnostuneita gastronomian hienouksia), ja he osoittavat kiitollisuutta siitä, että olen nähnyt vaivaa ravitakseni heidät maistuvalla ruualla, olen oletettavasti tyytyväinen tähän vastaukseen. Mutta jos tarjoilen kehittämäni ruokalajia kerhossa, jonka erityisenä tarkoituksena on keksiä yhä herkullisempia reseptejä ja parantaa siten jäsentensä ja kenties ulkopuolistenkin elämää, en varmasti halua saada osakseni pelkästään kiitollisuutta – edes siinä mielessä, että olen epäitsekästä edistänyt kerhomme kunniakkaita päämääriä. Tämän lisäksi haluan varmasti, että minut tunnustetaan taitavaksi ja kyvykkääksi reseptien kehittäjäksi. Pelkkää kiitollisuutta ilman kykyjen positiivista arvottamista voisi pitää peräti alentuvana suhtautumisena tällaisissa tapauksissa. Vaikuttaa siltä, että tilanteessa, jossa jotakuta kiitetään yhteiseen toimintaan osallistumisesta ilman että annetaan tämän suorituksille sinänsä niille kuuluvaa arvoa, tätä yksilöä ei itse asiassa kohdella täytenä persoonana.

Entä sitten tällaisten arvostuksen odotusten moraalisuus? Yksilöllisten saavutusten arvottamiseen yhteisten standardien mukaan vaikuttaisi sisältyvän mahdollisuus tehdä moraalisesti perusteltuja vaateita. Ainakin samanlaisten suoritusten arvottaminen samalla tavalla olisi tällainen vaatimus, ja suoritusten oikeansuuruista arvostusta koskevat kamppailut ovatkin olennainen osa ihmisten yhteistoimintaa niin rajatummissa kon-

teksteissa kuin koko yhteiskunnankin tasolla. Tällaisia vaatimuksia voi esittää toisaalta siitä näkökulmasta, että henkilöön liittyvät syyt eivät vaikuttaisi aivan täsmälleen samanlaisten suoritusten saamaan arvostukseen, ja toisaalta näkemyksinä siitä, miten sinänsä erilaisten suoritusten vaikutusta saman tavoitteen saavuttamiseen olisi oikeudenmukaista arvottaa.

Vastaukseksi voisi väittää, että vaatimuksessa arvottaa vastaavat kontribuutiot samalla lailla on kysymys pelkästään reiluudesta, jolloin tällainen vaatimus liittyisi oikeastaan yksilöiden yleiseen tasa-arvoisen kohteluun, mikä puolestaan sijoittaisi ne deontologisen tunnustamisen piiriin. Tällöin kuitenkin jää huomiotta jotakin oleellista siitä, miksi arvostus ylipäänsä on erotettu omaksi tunnustuksen lajikseen Honnethin mallissa. Honnethilla (1995, 93) tunnustuksen lajit erottuvat toisistaan olennaisesti sillä perusteella, että jokainen antaa tunnustusta saavalle yksilölle aineksia kehittää ja ylläpitää tietynlaista positiivisen suhtautumista itseensä. Arvostus mahdollistaa omanlaisensa positiivisen minäsuhteen kerroksen, itsearvostuksen. Itsearvostusta ei voi saavuttaa lähisuhteiden rakkaudellisen tunnustuksen tai deontologisen tunnustuksen avulla, koska arvostus poikkeaa näistä kahdesta muusta tunnustuksen muodosta jollakin oleellisella tavalla.

Minäsuhteen kehittämisen kannalta arvostavan tunnustuksen olennainen ero deontologiseen tunnustukseen (tai Honnethilla ”kunnioitukseen”) on se, että sen on tarkoitus olla yksilöivä tunnustuksen muoto. Siinä missä kunnioitus kohdistuu yksilöön sen perusteella, että hän jakaa muiden kanssa tietyt ominaisuudet, jotka tekevät hänet kykeneväksi osallistumaan yhteisön tahdonmuodostukseen, arvostus perustuu hänet muista erottaviin kykyihin ja tekoihin (Honneth 1995, 113). Toisaalta arvostus poikkeaa rakkaudellisesta tunnustuksesta, joka on myös omalla tavallaan yksilöivä tunnustuksen muoto, koska se on laajempien yhteisöjen asia eikä rakkauden tavoin rajoitu primäärisuhteiden piiriin (Honneth 1995, 122). Toisin kuin rakkaudessa, jossa oleellista on nimenomaan sen kohdistuminen

juuri tiettyyn yksilöön, arvostuksen kohdalla ei pitäisi olla merkitystä sillä, *kuka* yksilö sen kohteena on (Ikäheimo & Laitinen 2010, 115).

Arvostuksen ideana Honnethilla on siis yhdistää yksilöllisyys ja universaalisuus siten, että tunnustuksen kohteena olevissa ominaisuuksissa voi olla yksilöllisiä eroja, mutta tunnustuksen standardit ovat jossain mielessä yleistettäviä. Tämän vuoksi kontribuutioiden arvottamisessa pelkästään reiluus tasa-arvoisen kohtelun mielessä ei tavoita sitä, mikä juuri arvostukselle tunnustuksen muotona on olennaista. Ihmisten kohtaaminen tasa-arvoisesti mahdollisina arvostuksen kohteina on vasta lähtökohta, josta puuttuu vielä yksilöllisen puoli. Toisaalta kiitollisuus sellaisena välittömänä asennoitumisena kuin Ikäheimo sen kuvaa uhkaa jäädä pelkästään yksilölliseksi suhtautumiseksi, josta puuttuu universaalisuus.

Honnethin tarkoittamassa arvostavassa tunnustuksessa standardit ovat siis tietyllä tapaa mielivaltaisempia kuin deontologisessa tunnustuksessa, jonka Honnethin mallissa pitäisi päätyä lopulta ihanteellisessa tapauksessa koskemaan kaikkia ihmisiä vapaina ja autonomisina olentoina (Honneth 1995, 119). Reseptikerhon esimerkissä emme ajattele, että kerholaisten kyvykkyyden ruokalajien keksijöinä arvioimiseen käytetyt standardit siirtyisivät suoraan mielekkäästi kyseisiin kontekstin ulkopuolelle. Esimerkiksi arviomme toisten kerholaisten kyvykkyydestä poliittisten mielipiteiden muodostajana ei pitäisi riippua siitä, miten kyvykkäiksi he ovat osoittautuneet reseptien kehittäjinä. Toisaalta standardeissa ei ole kyse täysin subjektiivisesta mielivallasta. Oletettavasti haluan, että toiset kerholaiset pystyvät myös perustelemaan arviotaan kokkauksistani tavalla, jonka pystyn ymmärtämään ja hyväksymään – tämä on peräti välttämätöntä siinä tapauksessa, että ajatellaan erilaisia reseptejä voitavan jotenkin mielekkäästi vertailla toisiinsa.

Pelkkä instrumentaalinen suhtautuminen vältetäänkin Honnethin (1995, 122) tarkoittaman arvostuksen tapauksessa nähdäkseni juuri siitä syystä, että arvot, joita vasten yksilöllisiä saa-

vutuksia mitataan, ovat myös ”arvioinnin” kohteena olevan yksilön jakamia. Ikäheimolle ei tietenkään tule kyseeseen perustaa kuvausta tunnustuksen kontributiivisesta ulottuvuudesta jaetuille arvoille, koska hänen mukaansa yksilöiden persoonuudelle keskeisintä on ”välitön intersubjektiivinen” tunnustus, joka nimenomaisesti *ei* ole normien välittämää (18). Juuri pyrkimys ymmärtää tunnustuksen olevan parhaimmillaan tällainen tietyn yksilön suoraan jotakin tiettyä toista yksilöä koskeva asenne kuitenkin synnyttää arvostuksen tapauksessa instrumentaalisuuden ongelman, jota Ikäheimo itse pitää kohtalokkaana puutteena Honnethin kuvauksessa. Lisäksi se aiheuttaa hankaluuksia kontributiivisen tunnustuksen erottamiselle omaksi ulottuvuudekseen ylipäättään, mihin palaan jäljempänä.

Arvojen merkitys tunnustuksessa

Oletettavasti välittömän intersubjektiivisen asenteen ymmärtämisestä tärkeimmäksi tunnustustapahtumaksi johtuu, että Ikäheimo päätyy puhumaan kontributiivisesta tunnustamisesta useassa kohdassa viittaamalla *tunnustavan yksilön* hyvää edistävään toimintaan (163, 165–6). ”Yhteinen hyvä” taas mainitaan vasta tämän jälkeen (163), jos ollenkaan. Tämä muotoilu näyttää kallistuvan sen puolelle, että kontributiivinen tunnustaminen perustuu ensisijaisesti tunnustuksen ”saajan” toimintaan tunnustuksen ”antajan” hyväksi sen sijaan, että kysymys olisi myös tunnustuksen ”saajan” jakamien arvojen edistämisestä. Voisi sanoa, että Ikäheimo itse salakuljettaa instrumentaalisen suhtautumisen vaaran kuvaukseensa Honnethin arvostavan tunnustuksen ulottuvuudesta keskittämällä puheen ”toisten hyväksi toimimiseen” yhteisiä arvoja edistävän toiminnan sijaan.

Ikäheimo (164) kyllä huomioi mahdollisuuden, että instrumentaalisuuden ongelma kontribuutioiden arvostuksessa voitaisiin kenties välttää sillä, että kaikilla olisi tasavertainen mahdollisuus osallistua arvostuksen standardien määrittämiseen ja niillä olisi tässä mielessä kaikkien hyväksyntä. Hän sivuuttaa kuitenkin yllättäen hyvin nopeasti ajatuksen, että arvostuksen

standardien yhteisyys voisi sinänsä parantaa niihin perustuvien tunnustussuhteiden moraalista luonnetta. Ilmeisesti tämä ei Ikäheimon mielestä riitä poistamaan instrumentaalisuutta, vaikka yksilöt saattavat kokea ”kunniakkaammaksi” tulla instrumentaalisesti arvotetuiksi sellaisten standardien mukaan, joita he itse pitävät soveliaina (sama). Tässäkin kohtaa instrumentaalisuuden ongelma kuitenkin näyttäisi nousevan esiin siitä syystä, että vaikka kontribuutioita suhteessa päämääriin arvottava *standardit* ajatellaan yhteisiksi, itse *päämäärät* jäävät yhteisen määrittelyn ulkopuolelle.

Honnethin käsityksessä arvostuksen positiivinen rooli yksilön minäsuhteelle toteutuu kuitenkin nimenomaan arvoyhteisöön kuulumisen kautta. Ihanteellisessa tilanteessa – jossa siis tunnustussuhteet toteutuvat parhaalla mahdollisella tavalla – yksilöt ovat itse mukana niiden arvojen muotoilussa, joita vasten heidän saavutuksiaan arvioidaan, ja tätä kautta sitoutuneet niihin (Honneth 1995, 178). Arvostavan tunnustuksen palauttaminen kiitollisuuteen kuitenkin hukkaa arvostukseen vaativana tunnustuksen muotona kuuluvan välittyneisyyden yksilön ja yhteisön väliltä. *Jaettujen arvojen* tavoittelun sijaan tulee epäitsekäs toisten hyvän edistäminen – josta arvostuksen kohteena oleva yksilö on erillään, mutta jonka hän voi kuitenkin välittömästi tietää, koska sen pyyteetön edistäminen on kerran mahdollista. Samoin arvostajan suhde arvostuksen kohteeseen on samalla tavalla välitön: kiitollisuus ei vaadi kulkemista jaettujen arvojen läpi ja sen reflektointia, mitkä olivatkaan yhteiset standardit toiminnan arvottamiselle – riittää että arvostuksen/kiitollisuuden kohde on tehnyt jotakin *arvostajan* mielestä arvokasta – kunhan sitä ei ole tehty itsekkäistä vaikuttamista.

Vielä kirjassaan *Struggle for Recognition* Honneth (1995, 175–9) ajattelee ilmeisesti, että relevantti arvoyhteisö, jolta yksilöt voivat saada vahvistuksen kykyjensä ja ominaisuuksiensa arvokkuudelle, on koko yhteiskunnan laajuinen. Myöhemmin hän sitä vastoin esittää, että pluralistisessa yhteiskunnassa nimenomaan pienemmät yhteisöt ovat oleellisia muiden kanssa jaettujen arvojen harjoittamisen ja siten myös arvostuksen saamisen mahdollisuuksien kannalta (Honneth 2012, 207). Sikäli

kuin kontributiivinen tunnustaminen kytketään Honnethin tapaan arvoyhteisöihin, ei olekaan mitenkään ongelmallista ajatella, että sen saamiselle on erilaisia, osin hierarkkisia tai sisäkkäisiä mutta toisaalta myös rinnakkaisia konteksteja, joissa suorituksia arvioidaan niille luonteenomaisilla periaatteilla. Sen sijaan kiitollisuus ei mahdollista tällaista pluralismia – jos kontributiivista tunnustamista eivät määrittele yhteiset arvot vaan toisten hyväksi toimiminen, ei ole mitään tapaa erotella konteksteja, joissa erilaiset kontribuutiot olisivat eri tavalla relevantteja.

Osasyynä siihen, että Ikäheimo päätyy väittämään, että kiitollisuuden asenne riittäisi tiivistämään Honnethin arvostavan tunnustuksen sisällön, on epäilemättä keskittyminen palkkatyöhön sinä yhteiskunnan sfäärinä, johon tämä tunnustuksen muoto kuuluu. Tämä on toki ymmärrettävää sikäli, että Honnethkin (2003, 140–1) sijoittaa myöhemmin yhteiskunnallisen arvostuksen modernissa kapitalistisessa yhteiskunnassa taloudellista arvoa tuottavaksi ymmärretyn työn piiriin. Teoksessa *Struggle for Recognition* esitetty kuvaus arvostuksesta on kuitenkin nähdäkseni vielä avoin laajemmille tulkinnoille siitä, milloisten toimintojen kautta yksilöt voivat saada arvostusta osakseen. Sikäli kuin on tarkoitus kuvata kontributiivista tunnustamista inhimillisiin elämänmuotoihin yleensä sisältyvänä vaahteena, tarkastelun rajoittaminen nykymallisen kapitalistisen talouden työmarkkinoihin ei kenties ole perusteltua.

Tunnustuksen lajien erottelusta

Kiitollisuuden asenne ei siis sovi honnethlaisen arvostavan tunnustuksen korvaajaksi, koska se ei toteuta niitä ehtoja, jotka Honnethin tunnustusmallin kokonaisuus tälle tunnustuksen muodolle asettaa. Ilman yhteisten arvojen välitystä suoraan toisten mielestä arvostettavalla tavalla toimivaan yksilöön kohdistuvasta kiitollisuudesta puuttuu yleistettävyyden puoli, joka on honnethlaiselle arvostukselle olennaista – onhan sen tarkoitus toimia tunnustuksen muotona, joka on sekä yksilöivä että

jossain mielessä yleistettävä. Ilman tätä yleistettävyyttä arvostuksella tuskin myöskään olisi sellaista positiivista vaikutusta yksilön minäsuhteeseen kuin Honneth esittää. Arvostuksen tuottama ja ylläpitämä itsearvostus poikkeaa kahden muun tunnustuksen muodon tuottamista positiivisista minäsuhteista juuri siksi, että siinä tunnustetaan jotakin yksilöllistä yleisemmästä näkökulmasta kuin toisesta juuri tiettyä yksilönä välitävissä lähisuhteissa (Honneth 1995, 128–9).

Ikäheimo ei toki perustelekaan tunnustuksen muotojen erotelua toisistaan niiden kausaalisella suhteella erilaisiin positiivisiin itesuhteen kerroksiin, kuten Honneth tekee. Sen sijaan tunnustuksen kolminaisuus pohjaa Ikäheimon käsittelyssä kolmeen ”yleispätevään tosiasiaan” inhimillisestä elämänmuodosta, jotka pätevät mistä tahansa ihmisten yhteisöstä (214). Näiden pohjalta sitten määrittyy kolme erilaista tapaa suhtautua toisiin – siis kolme tunnustuksen muotoa, jotka kaikki ovat elementtejä sille, että toista kohdellaan ”täytenä persoonana” (222).

Kontributiivisen tunnustamisen käsittäminen kiitollisuudeksi ei itse asiassa kuitenkaan onnistu erottelemaan sitä itseenäiseksi tunnustuksen muodoksi Ikäheimon mallissa, vaan raja aksiologisen ja kontributiivisen tunnustuksen ulottuvuuden välillä jää häilyväksi. Yhtäältä kiitollisuuden asenteen olisi tarkoitus erottaa kontribuutioiden tunnustus omaksi ulottuvuudekseen (165), mutta toisaalta kiitollisuus vaikuttaakin olevan soveltuva asenne myös vastaukseksi lähisuhteisiin kuuluvaan pyyteettömään välittämiseen toisen tarpeista (185–6). Tällöin siis aksiologiseen tunnustukseen olisi soveliasta vastata kontributiivisella tunnustuksella.

Ikäheimo (200, viite 52) itsekin huomauttaa, että aksiologinen ja kontributiivinen tunnustuksen ulottuvuus tulevat lähelle toisiaan. Näin käy kuitenkin juuri sen vuoksi, että hänen käsittelyssään tunnustuksen kontributiivinen ulottuvuus samastetaan sellaiseen kiitollisuuteen, jota koetaan toisten yksilöiden pyyteettömästä itselle hyödyllisestä toiminnasta. Tällainen asenne vaikuttaisi soveltuvan parhaiten läheisiin kahdenväli-

siin suhteisiin, muun muassa siksi, että toiminnan pyyteettömyyden arviointi millään tavalla mielekkäästi asettuu sitä kyseenalaisemmaksi, mitä kauempana arvioitava yksilö on arki-sen vuorovaikutuksen piiristä. Ikäheimo pyrkii kuromaan umpeen tätä ongelmia tuottavaa etäisyyttä mielikuvituksen avulla. Ajatuksena on, että puhdasta intersubjektiivista tunnustusta voi tapahtua toisiaan yksilöinä tuntemattomien yksilöiden välillä siten, että nämä *kuvittelevat* toisensa sekä relevanttien tunnustusasenteiden kohteina että kantajina. (233–234.) Voi pitää uskottavana, että laajojen ja laadukkaiden tunnustussuhteiden vallitessa yhteisössä yksilöt ovat taipuvaisia kuvittelemaan myös itselleen kaukaisia toisia positiivisessa valossa. Tämä ei kuitenkaan ole sama kuin se, että laadukkaissa tunnustussuhteissa voisi olla kysymys *pelkästään* toisten kuvittelemisesta tunnustuksen arvoisiksi tai tunnustusta antaviksi. Myös kiitollisuuden kohdalla vaikuttaa ilmeiseltä, että väärin kuvitellut asenteet voivat olla ennemminkin haitallisia kuin yhteiselämän moraalista tai eettistä laatua kohottavia. Vaikkapa puhtaasti omaa etua tavoittelevien toimijoiden kuvitteleva jossain mielessä epäitsekäiksi muiden hyvän edistäjiksi näyttää lähinnä uhalta oikeudenmukaiselle yhteiselämälle.

Välittömien intersubjektiivisten asenteiden tasolle jääminen siis tekee ongelmalliseksi kontribuutioiden arvostamisen erot-tamisen lähisuhteisiin kuuluvasta pyyteettömästä kiinnostuksesta toisen tarpeita kohtaan, eli aksiologisesta tunnustuksesta. Rakastava tunnustus ja arvostus epäilemättä ovat myös Hon-nethilla lähellä toisiaan sikäli, että molemmissa on kysymys yksilöllisiin ominaisuuksiin kohdistuvasta tunnustuksesta, siinä missä kunnioitus kohdistuu yksilöihin niiden ominaisuuksien vuoksi, jotka he jakavat muiden kanssa. Rakkautta ja arvostusta tunnustuksen muotoina ei kuitenkaan olennaisimmin erottele tunnustavan yksilön pään sisäinen asenne vaan se, että rakkaus on välttämättä henkilökohtaisempaa ja lähisuhteisiin rajoittu-vaa, kun taas arvostus on (myös) laajempien yhteisöjen asia. Arvostuksen yleistymisen laajempien yhteisöjen asiaksi – mahdol-lisesti jopa koko yhteiskunnan yhteiseksi, kuten Honneth sen

kirjassaan *Struggle for Recognition* sijoittaa – kuitenkin mahdollistaa juuri se, että se on yhteisten arvojen välittämää. Jaetut päämäärät ja niiden tulkinta tarjoavat ne standardit, joiden mukaan arvostusta voi arvoyhteisössä vaatia.

Kontributiivisen tunnustuksen kohdalla suorien persoonien asenteiden korostaminen tunnustuksen tärkeimpänä muotona siis vaikuttaa johtavan ongelmiin. Ensinnäkin kiittolisuuden asenteesta ei ole korvaajaksi honnethlaiselle arvostukselle, koska se ei tyhjentävästi sisällytä itseensä kaikkea sitä, mitä Honnethin kuvaukseen arvostuksesta sisältyy. On kuitenkin syytä epäillä, että inhimillisenä persoonana olemiselle tärkeitä ovat myös sellaiset kontribuutioiden arvottamisen ulottuvuudet, jotka jäävät kiittolisuuden asenteen ulkopuolelle, erityisesti tunnustuksen saaminen kyvykkyydestä joissakin erityisissä arvokkaana pidetyissä toiminnoissa. Näin arvostuksen korvaaminen kiittolisuudella ei ole ongelmallista pelkästään Honneth-tulkintana vaan se myös jättää jotakin olennaista pois inhimilliseltä kannalta ihanteellisen tavan suhtautua toisiin kuvauksesta. Toisekseen Ikäheimon kuvaama kiittolisuuden asenne vaikuttaa ylipäänsä olevan enemmän kotonaan lähisuhteissa kuin sellaisissa laajemmissa yhteisöissä, joiden tasolla kontributiivisen tunnustuksen yleistettävänä tunnustuksen muotona pitäisi toteutua. Näin koko tunnustuksen ulottuvuuk-sien erottelu toisistaan käy kyseenalaiseksi.

Tampereen yliopisto

Kirjallisuus

- Honneth, Axel (1995). *The Struggle for Recognition. The Moral Grammar of Social Conflicts* (Kampf um Anerkennung, 1992). Cambridge: Polity Press.
- Honneth, Axel (2003). "Redistribution as Recognition. A Response to Nancy Fraser". Teoksessa Nancy Fraser ja Axel Honneth, *Redistribution or Recognition? A Political-Philosophical Exchange* (kääntäneet Joel Golb ja James Ingram). Lontoo: Verso, 110–197.
- Honneth, Axel (2021). *The I in We. Studies in the Theory of Recognition* (Das Ich im Wir, 2010). Cambridge: Polity Press.
- Ikäheimo, Heikki ja Arto Laitinen (2010). "Esteem for Contributions to the Common Good: The Role of Personifying Attitudes and Instrumental Value". Teoksessa Michael Seymour (toim.), *The Plural States of Recognition*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 98–121.

